

Gervilíffæri og ígræði

Prosthesis

Frá Þýðingamiðstöð utanríkisráðuneytisins barst verkefni. Í fírnalöngum evrópskum útboðslista, þar sem meðal annars var tilgreindur ýmis konar lækningabúnaður, kom á nokkrum stöðum fyrir heitið **prosthesis**. Lagt hafði verið til að þar yrði notað íslenska heitið **ígræði**. Undirritaður fékk sendan hluta listans og var beðinn um álit. Við nána skoðun kom í ljós að hugtökin **implant** og **prosthesis** voru ekki notuð og aðgreind eins og vera ætti.

Gervilíffæri

Íðorðasafn lækna notar íslenska heitið **gervilíffæri** um **prosthesis**. Upprunalega heitið er komið úr grísku, myndað úr forskeytinu **pros-**, sem merkir *nálæg, í áttina, að e-u*, og sögninni **títhenai**, sem merkir *að setja, bæta við*. Læknisfræðiorðabók Dorlands lýsir **prosthesis** þannig að um sé að ræða *tilbúinn hlut í stað líkamshluta sem vantar, svo sem handlegg, fótlegg, auga eða tönn, ýmist til að bæta starfsemi eða útlit*. Aðrar heimildir gefa einnig til kynna að **prosthesis** sé langoftast notað um heila líkamshluta eða líffæri og að engu skipti hvort hluturinn sé áfestur eða ígræddur. Dæmi um slík gervilíffæri og -líkamshluta eru, gerviauga, gervibrjóst, gervifótur, gervihjarta, gervihné, gerviliður, gerviloka og gervimjóðm.

Ígræði

Íðorðasafn lækna notar íslenska heitið **ígræði** í stað enska nafnorðsins **implant**. Það er komið úr latínu, myndað af forskeytinu **im-**, sem merkir *í, inn í*, og nafnorðinu **planta**, sem táknar *græn grein* eða *græðlingur*. Læknisfræðiorðabók Dorlands lýsir merkingunni þannig að **implant** sé *tilbúinn hlutur eða efni, sem er grætt eða sett inn í líkamann sem gervilíffæri eða gervilikamshluti eða til meðferðar, greiningar eða rannsóknar*. Aðrar heimildir leggja ýmist áherslu á að hluturinn sé tryggilega festur og settur djúpt í líkamann eða honum varanlega komið fyrir. Nokkur tilgreind dæmi eru **breast implant** (brjóstaígræði), **cochlear implant** (kuðungsígræði), **intraocular implant** (augnígræði), **penile implant** (reðurígræði) og **testicular implant** (eistaígræði).

Aðgreining

Undirritaður lagði til að þessum hugtökum yrði

haldið aðgreindum. **Ígræði** er eitthvað sem komið er fyrir í líkamanum (grætt í) og getur verið búnaður, tæki eða gervilíffæri. **Prosthesis** er hins vegar gervilíffæri eða gervilikamshluti og getur verið áfestur eða ígræddur.

Honeycomb lung

Sigríður Ólína Haraldsdóttir, lungnalæknir, sendi tölvupóst og sagðist vera að leita að íslensku orði til að þýða enska orðið **honeycomb** í samsetningunni **honeycomb lung**. Undirritaður benti á að Íðorðasafn lækna geymdi heitið **býkúpulungu**, en að það heiti hefði sennilega ekki sömu myndrænu tilvísun fyrir Íslendinga og það enska hefði fyrir innfædda í mörgum öðrum löndum. Sigríður Ólína svaraði með því að hún hefði oft notað samlíkingu við **fiskinet** til að lýsa þessu ástandi, þar sem fiskinet væru Íslendingum líklega hugleiknari en býflugnabú.

Býkúpa

Ensk-íslensk orðabók Arnar og Örlygs birtir ágæta lýsingu á **honeycomb**: *1. vaxkaka með sexstrendum hólfulum, búin til af hunangsflugum undir egg þeirra og hunang. 2. hvað eina sem líkist þessu að gerð*. Læknisfræðiorðabók Dorlands lýsir **honeycomb lung** þannig: *útlit á lungna röntgenmynd, sem einkennist af geislaglærum útvíkkunum í lungnavef, svo sem við lungnatrefjun af óþekktum uppruna; birtist einnig sem fjölmargar litlar blöðrur eða holrými*. Læknisfræðiorðabók Stedmans bætir því við að útlitslýsingin geti einnig átt við um þær breytingar sem greinast við skoðun á lungnavef með berum augum eftir skurðaðgerð eða krufningu. Ekki kemur fram að holrýmin í lungunum séu reglulega sexstrend eins og hólfin í býkúpunni, miklu fremur að þau séu óreglulega hringlótt. Því má gera ráð fyrir að líkingin við býkúpuna byggist fyrst og fremst á fjölda holrýmanna og þunnum, vel afmörkuðum veggjum þeirra.

Netlunga?

Gaman væri að geta fundið íslenskt heiti sem hefur jafn dramatíska, myndræna tilvísun og hið enska heiti, **honeycomb lung**. Lýst er eftir hugmyndum og tillögum frá þeim sem áhuga hafa. Fyrstu innlegg í þann hugmyndabanka eru (í stafrófsröð) eftirfarandi: **froðulunga, gatasigtislunga, loftbólulunga, netlunga, sápukúlulunga**.

Jóhann Heiðar
Jóhannsson

johannhj@landspitali.is

Jóhann Heiðar er læknir
á Landspítala Hringbraut.